

IESKATS LATVIJAS SABIEDRĪBAS UZSKATOS PAR PAŠVALDĪBAS REFORMU (1905–1907)

Jānis Bērziņš

Dr. habil. hist., Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, vadošais pētnieks. Zinātniskās intereses: Latvijas vēsture 19. gadsimta otrajā pusē, strādniecības vēsture 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā, 1905. gada revolūcijas vēsture, Latvijas Republikas saimniecības vēsture.

E-pasts: j.beerzinsh@gmail.com

1905.–1907. gada Krievijas demokrātiskā revolūcija pieprasīja strauji modernizēt sabiedrības tiesību jautājumus. Desmitiem gadu laikā Baltijā bija izveidojies ievērojams nepieciešamo reformējamo jautājumu komplekss. Viena no svarīgākajām bija pašvaldības reforma. Raksts veltīts Latvijas sabiedrības pašvaldības reformas aktivitātēm laukos. Pētniecības mērķis – sniegt revolūcijas laikā sabiedrībā izveidojušos jauno pašvaldības uzskatu raksturojumu, atsegt baltvācu muižnieku veiktos pasākumus, lai revolūcijas izsauktās reformas izmantotu savās interesēs un arī turpmāk Baltijas provincē nodrošinātu sev valdošo stāvokli, iezīmēt latviešu zemkopju un latviešu intelīģences veidojošos uzskatus par jaunas pašvaldības nepieciešamību.

Izpētes mērķa sasniegšanai izmantoti Latvijas Valsts vēstures arhīva pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora un Rīgas Latviešu biedrības fondu materiāli, latviešu un vācu prese.

Atslēgas vārdi: vietējā pašvaldība, nacionālās attiecības, baltvācu muižniecība, latviešu pilsoniskās aprindas.

1905.–1907. gada demokrātiskā revolūcija Krievijas impērijas valsts administrācijai diktēja nepieciešamību paātrināt aizkavētos modernizācijas procesus. Par aktuālu jautājumu kļuva sabiedrības tiesību sakārtošana atbilstoši tās attīstības pakāpei. Baltijas provincēs viens no svarīgākajiem uzdevumiem – likvidēt saglabājušos feodālismam raksturīgo vietējo pašvaldību. Revolūcijas laikā Rīgā izdotā avīze “Mūsu Laiki”, kuras redakcija par savas darbības uzdevumu bija izvirzījusi vispusīgi un objektīvi atspoguļot tautas dzīvi un tās

vajadzības, par šo problēmu rakstīja: “Nevienā citā Baltijas sabiedriskās dzīves nozarē nav tik pilnīgi uzglabājušās muižnieku feodālās privilēģijas kā zemes pārvaldībā. Zemes pārvaldības likumi ir pareizs spogulis no šo likumu radītājiem: no Baltijas vācu junkuršaftes [baltvācu muižniecības. – J. B.] un krievu birokrātijas. Visai zemes pārvaldībai piemīt plutokrātisks un kārtu raksturs. Zemes pārvaldītāji – vietējie landtāgi ir pilnīgas kārtu iestādes, kur visa vara pieder vācu muižniekiem; pēdējo šaurajām interesēm pieder pilnīga diktatūra par visu zemi, par visu citu šķiru un kārtu saimnieciskām, politiskām un kulturelām interesēm. Pašvaldības trūkums arī pilsētu, draudžu un pagastu pārvaldībā.”¹

Pirms 1905.–1907. gada demokrātiskās revolūcijas Latvijas laukos joprojām pastāvēja vēsturiski izveidojušās divu līmeņu un divu kārtu pašvaldības. Vidzemē un Kurzemē augstākie bija baltvācu muižnieku izveidotie pašpārvaldes orgāni landtāgi. Vidzemes un Kurzemes landtāgi visvairāk uzmanības veltīja zemes un zemnieku jautājumiem. Tā kā landtāgiem bija atļauta likumdošanas iniciatīva, visi zemnieku likumi bija to sagatavoti. No landtāgu kompetences bija izslēgta skola, tiesa un policija. Ievērojami ierobežotāka bija Latgales muižnieku ietekme pašvaldībā.

Otrā līmeņa pašvaldība bija zemnieku kārtas pagasts, kas darbojās, balstoties uz 1866. gada 19. februāra nolikumu, kurš noteica pagasta pašvaldības pamatus.² Turpmākajos četros gadu desmitos tika izdota vēl virkne dažādu likumu, kuri skāra Baltijas pagasta pašvaldības organizāciju, bet tie tikai papildināja vai ierobežoja 1866. gada 19. februāra nolikuma normas. Sakarā ar šo nolikumu par pilntiesīgiem pagasta sabiedrības locekļiem ar tiesībām piedalīties pagasta sapulcē bija atzīti tikai nekustamās mantas īpašnieki vai nomnieki, t.i., saimnieki, bet kalpi, vaļinieki iebūvieši un citi nemantīgie pagasta iedzīvotāji uz pagasta sapulci varēja sūtīt tikai vienu pārstāvi no desmit pieaugušajiem vīriešiem. Pagasta vecāko, viņa vietniekus un pagasta tiesas priekšsēdētāju varēja ievēlēt tikai no saimnieku vidus. Pagasta pienākums bija rūpēties par pagasta iedzīvotāju bērnu skolas apmācību, ārsta, feldšera palīdzības nodrošināšanu, par darba nespējīgo uzturēšanu un policijas pienākumu veikšanu. Visus šos izdevumus pagasts sedza no gada regulārajām pagasta nodevām, kuras maksāt bija pienākums katram vīriešu kārtas

pagasta loceklim. Baltijas guberņās pārvaldes lietas kārtoja ierēdņi. Viņi regulāri ierobežoja Baltijas guberņu lauku pašvaldības pagasta darbību.

Iekšķrievijas guberņās kopš 1864. gada bija ieviests īpašs vienots lauku pašpārvaldes orgāns jeb zemste. Zemstēs bija pārstāvēti kā muižnieki, tā zemnieki, tirgotāji, garīdznieki u.c. Baltvācu muižniecība zemstu ieviešanu Baltijā vērtēja negatīvi, kamēr daudzi latvieši no zemstu ieviešanas cerēja iegūt plašākas balsstiesības, uzlabot stāvokli tautas izglītībā un lauksaimniecībā.

19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā latvieši bija kļuvuši par dažādu sabiedrības nozaru pārstāvjiem: zemkopjiem, rūpniecības un celtniecības strādniekiem, uzņēmējiem, namu īpašniekiem, tirgotājiem, valsts ierēdņiem, ārstiem, skolotājiem, juristiem, mācītājiem, žurnālistiem, māksliniekiem, rakstniekiem utt. Bija izaugusi latviešu sabiedrība, kuras pārstāvji Krievijas impērijā bija spējīgi ieņemt gandrīz jebkuru nodarbošanās posteni. Neskatoties uz latviešu un igauņu tautu saimniecisko un izglītības līmeņa straujo izaugsmi, vietējās pašvaldības administratīvās sviras ar cariskās administrācijas atbalstu joprojām atradās viduslaikiem raksturīgo baltvācu landtāgu un pilsētu vācu buržuāzijas domju pārvaldībā. Baltvācu muižnieki joprojām sevi sargāja ar senajām privilēģiju brūnām. Starp baltvāciešiem bija arī liberāli noskaņotas personas ar atšķirīgiem politiskiem uzskatiem par vietējās dzīves attīstības jautājumiem, taču baltvāciešu sabiedrības noteicošais spēks koncentrējās konservatīvo pārstāvju rokās.

Autora raksta mērķis sniegt revolūcijas laikā un it sevišķi revolūcijas atkāpšanas periodā 1906.–1907. gadā sabiedrībā valdošo uzskatu raksturojumu par jaunas lauku pašvaldības izveidošanu. Atsegt baltvācu muižnieku centienus, izmantojot revolūcijas izsauktās reformu aktivitātes, lai joprojām nodrošinātu Baltijas provincē sev valdošo stāvokli. Iezīmēt revolūcijā nepiedalījušos latviešu zemkopju un latviešu inteliģences uzskatus par pašvaldības izveidi.

Baltijas guberņu lauku pašvaldības un ar tām saistītās problēmas ir objektīvi analizētas vairākos vēsturnieku darbos,³ taču ieskats tās sabiedrības daļas uzskatos, kas revolūcijas kustībā neņēma dalību, par jaunās pašvaldības izveidi līdz šim nav sniegts. Rakstā izmantoti

Latvijas Valsts arhīva pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora un Rīgas Latviešu biedrības fondu materiāli, latviešu un vācu prese.

Baltvācieši saprata, ka revolūcijas plašais vēriens Baltijā piespiedīs Krievijas valsts administrāciju veikt vairākas reformas. Baltvāciešu vienīgā iespēja, lai joprojām saglabātu savu ekonomisko un administratīvo kundzību Baltijā, kā to jau parādīja iepriekšējie vēstures notikumi, bija pārņemt reformu aktivitātes savās rokās. Nedrīkstēja pieļaut iespēju, lai reformas Baltijai nāktu tieši no impērijas centra, jo, kā to rādīja revolūcijas notikumu gaisotne Krievijas sabiedrībā, tā baltvāciešiem bija ne visai labvēlīga. Arī Krievijas impērijas valdības daudzi augsti ierēdņi sen jau bija neapmierināti ar to, ka vācu muižnieki ar saviem landtāgiem pārvaldīja gan saimniecisko, gan politisko dzīvi, tāpat ar baltvācu buržuāzijas kundzību lielāko Baltijas pilsētu domēs.

Baltijas muižnieki vienmēr bija sagatavoti reformu pārmaiņām, kuras atļāva saglabāt viņu kundzību. Tāpēc baltvācieši jau revolūcijas sākumā varēja likt valdībai priekšā pašu sagatavotos un sev vien derīgos reformu projektus. Ar dažādiem ieteikumiem, lai saglabātu savu valdošo stāvokli Baltijā, viņi bagātīgi apgādāja arī Krievijas valdības augstākās amatpersonas. Vidzemes guberņas muižniecības vadītājs landmaršals barons Frīdrihs Meiendorfs 1905. gada 26. novembrī iekšlietu ministram nosūtīja Vidzemes guberņas muižnieku norādījumus un pamācības, kā valdībai Baltijā izklūt no revolūcijas.⁴ Šajā ziņojumā ministrs tika informēts par muižnieku līdzšinējām nepārtrauktajām rūpēm Baltijas uzticīgajā pārvaldīšanā, par valdības pieļautajām kļūdām, kas ir novedušas provinci līdz revolūcijai. Bija norādīts, ka vajadzīga valdības iestāžu un visu iedzīvotāju pārstāvju kopīga darbība, kurus šim mērķim vajag sasaukt speciālā “zemstes padomē” (zemskii sovet). Šī padome apspriestu visas zemes vajadzības un nodotu “savus atzinumus augstākā vietējā valdības pārstāvja apstiprināšanai”.⁵

Savu nodomu realizācijā baltvāciešu aktivitātes deva rezultātus Krievijas impērijas valsts pārvaldes visaugstākajā līmenī. Patvaldnieka 1905. gada 28. novembra ukazs pavēlēja izveidot pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora posteni un speciālu padomi, kuras uzdevums būs nodarboties ar novadam nepieciešamo reformas projektu izstrādi. 1906. gada 12. jūlijā, divas dienas pēc Viborgas uzskaukuma

izsludināšanas, sanākot Rīgā kopā šīs jaunizveidotās padomes deputātiem, Vidzemes guberņas muižnieku pārstāvis izteicās, ka tieši no Vidzemes muižniecības 1905. gada 15. augustā monarham nāca pirmais rosinājums no visu iedzīvotāju pārstāvjiem izveidot šādu padomi un ka 28. novembra monarha ukazā muižniecības lūgums ir saņēmis visaugstāko sankciju.⁶

1906. gada 12. jūlijā pirmajā pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora padomes sēdē, tūlīt pēc ģenerālgubernatora teiktās atklāšanas runas, vārdu ņēma landrāts barons Ādolfs Pilars fon Pilhaus, izplūstot paskaidrojumos, ka Baltijas muižniecība vienmēr ir rūpējusies par nepieciešamajām reformām.⁷ Norādīja, ka pati svarīgākā Baltijā ir pašvaldības reforma. Runa bija par Baltijas guberņu zemstes pašvaldības reformu, kuru latviešu prese dažreiz dēvēja arī par zemes saimības reformu. Barons apliecināja, ka pie reformas muižniecība strādājusi jau no 19. gadsimta 80. gadiem un pēc monarha 1904. gada 12. decembra ukaza,⁸ kad sākusies jauna reformu ēra, Baltijas muižniecība nekavējoties ķērusies pie visu pašvaldības orgānu reformu projektu sastādīšanas, un barons lika priekšā šo muižnieku izstrādāto zemstes pašvaldības reformu projektu virzīt padomei apspriešanai.⁹

Baltijas muižnieki, analizējot revolūcijas notikumus, prognozējot I Valsts domes vēlēšanu rezultātus Baltijā, nonāca pie secinājuma, ka nepieciešams mainīt savu taktiku attiecībās ar vietējiem iedzīvotājiem, t.i., latviešiem un igauņiem. Vidzemes guberņas landmaršals barons F. Meiendorfs 1906. gada martā landtāga atklāšanas runā norādīja, ka baltvācieši ir nonākuši tādā stāvoklī, kāds vēl nekad nav bijis, un tas “prasa mūsu spēku koncentrāciju [...] Mēs nepadosimies, mazdūšība un dusmošanās rezignācija nav mūsu cienīga.”¹⁰ Tālāk viņš norādīja, ka muižniekiem parlamentārajā cīņā nav uzticamu sabiedroto, tāpēc viņiem pēc savas programmas jāiet uz sadarbību ar vietējo iedzīvotāju ievēlētajiem priekšstāvjiem. “Šis ceļš mums jāuzskata nevis par sakāvi, bet gan par apsvērtu aukstu politisku aprēķinu, kurš mūs pie tā nepieciešamā veidā noved.”¹¹

Tātad līdzšinējās darbības taktikas izmaiņa tika veikta tikai tāpēc, lai joprojām saglabātu savu valdošo stāvokli. Vidzemes muižnieku landrāta F. Meiendorfa izteikto motivāciju tālāk attīstīja viņa kolēģis Igaunijas guberņas landrāts barons E. Dellinghausens. Viņš

piekrita, ka jāiet uz sadarbību ar vietējiem iedzīvotājiem un viņu pārstāvji jāpiesaista reformu izstrādei. Taču viņš uzsvēra, ka šāda darbība “vēl vairāk vēlama, tāpēc ka tagad vietējie iedzīvotāji neticīgi attiecas pret visiem projektiem, kurus ir izstrādājušas esošās iestādes”.¹²

Baltvācieši lieliski bija pārdomājuši un izstrādājuši ne tikai Baltijas provinces guberņu un apriņķu zemstes pašvaldības reformas projektu, bet arī agrāro pārkārtojumu, skolas, baznīcas un tieslietu reformas projektu: par visu šo reformu projektu izstrādi interesējās valdība. Projektu izstrādē piesaistītajiem vietējo iedzīvotāju pārstāvjiem, kā to vēlāk parādīja dzīve, līdzvērtīga darbība netika paredzēta. Ņemot vērā, ka zemstes pašvaldības un citus reformu projektus bija sastādījuši Baltijas muižnieki ar nodomu aizstāvēt savas intereses, tad jau iepriekš bija skaidri paredzams, ka pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora padome, apspriežu pamatā liekot šādu projektu, nevarēs dot pozitīvu ieguldījumu Baltijas pašvaldības reformas lietā.

Analizējot reformu aktivitātes sabiedrības daļā, kas revolucionārā kustībā nepiedalījās, jāatzīmē, ka visplašāk tās norisa 1906.–1907. gadā, kad revolucionārā kustība joprojām vēl turpinājās, un tieši 1906. gadā revolucionārais terors Krievijas impērijā sasniedza savu augstāko pakāpi.¹³ 1906. gada sākumā Latvijā bija vērojams augsts politiskās un ekonomiskās cīņas kāpinājums gan Rīgā, gan Liepājā. Augustā un septembrī asi norisinājās Rīgas tramvajnieku streiks, kurā piedalījās arī citu nozaru strādnieki un pat kaujinieki, kas pret streiklaužiem lika lietā sprāgstbumbas. Plaši izvērsās mežabrāļu kustība. Un tomēr 1906. gada otrajā pusē cīņas vēriens kopumā samazinājās. 1906.–1907. gadā revolūcijas atplūdu posmā starp latviešiem un vācu muižniekiem strauji saasinājās nacionālās attiecības. Tās nežēlībā izplūda no abām pusēm. Jāsecina gan, ka uz zemstes pašvaldības reformu projekta sagatavošanas un apspriešanas gaitu negatīvu iespaidu atstāja revolūcijas uzplūdu samazināšanās Baltijā un pret revolūciju izvērstā valdības reakcija.

20. gadsimta sākumā latviešu presē bieži sāka parādīties termini “pašvaldība”, “pašpārvalde” un “autonomija”. Revolūcijas laikā šo jēdzienu lietošanas popularitāte sabiedrībā masveidā pieauga. Presē un daļā sabiedrības locekļu vidū valdīja uzskats, ka pašvaldība,

pašpārvalde un autonomija ir identiski jēdzieni. Var atrast pat skaidrojumu, ka pašvaldība ir “jeb kā to burtu pa burtam ar svešvārdu apzīmē autonomija”.¹⁴ Bieži sastopamas ziņas par Krievijas impērijas nomaļu tautu pašvaldības centieniem, par to, ka Krievijas tautas tagad “meklē sev autonomijas vai pašvaldības”, centrālā valdība grib izšķirt “nomaļu autonomijas jeb pašvaldības jautājumu”.¹⁵ Tiek pieminēta Somijas autonomija, poļu tieksme pēc autonomijas, runāts par Lietuvas autonomiju.¹⁶ Atzīmēts, ka Somijas autonomija atšķirībā no citu tautu autonomijām ir pavisam kaut kas augstāks. Presē izteikta atziņa, ka krievi neko nezina par impērijas nomaļu tautu vajadzībām, bet viņiem bailes ir iedvesusi Somijas autonomija.¹⁷

Jau sen pie autonomijas jēdziena atpazīstamības sabiedrībā sev raksturīgā gaumē bija piestrādājuši baltvācieši. Viņi vienmēr bija uzturējuši savu Baltijas autonomijas prasību, neskatoties uz to, ka tā visu laiku, bet it sevišķi revolūcijas periodā, ieguva arvien negatīvāku Krievijas sabiedrības vērtējumu. Labi izprotot pretestību baltvācu autonomijas idejai, baltvāciešu propaganda revolūcijas sākumā šo nepatiku centās pārnest uz latviešu revolucionāriem. Revolūcijas augstāko uzplūdu laikā baltvācieši Baltijas autonomijas centienus pārmeta revolucionāriem, paziņojot, ka tie grib izveidot latviešu republiku, izveidot Baltijā autonomiju, radīt īpašu likumdošanu ar atsevišķu landtāgu, un visādi nosodīja šo vietējās tautas separātismu.¹⁸ Bet, tikko soda ekspedīcijas ķērās pie revolūcijas apspiešanas, baltvācu prese Baltijas autonomijas jautājumu atkal sāka pasniegt savā skatījumā.¹⁹ Baltvācieši pieļāva iespēju, ka izveidojusies partija Krievijas 17. oktobra savienība I Valsts domes vēlēšanās var iegūt pārsvaru. Tika uzsvērts, ka baltvāciešu nodibinātās Baltijas konstitucionālās partijas un Krievijas 17. oktobra savienības programmas ir līdzīgas. Vienīgā atšķirība – 17. oktobra savienība autonomiju pieļauj vienīgi Somijai, bet arī Baltijas guberņām ir tiesības uz izņēmumu, un tās prasa ne tikai pašvaldību, bet arī autonomiju.²⁰

No vācu presē publicētajiem rakstiem jūtams atzinums, ka baltvācieši, uzturot prasību par autonomiju, vairs gan lāgā neticēja, ka to pēc revolūcijas izdosies atjaunot senajā varenībā. Tomēr, analizējot dažu baltvāciešu izteikumus un politiskās aktivitātes, var pieņemt, ka, tieši izmantojot ļoti plašo latviešu un igauņu revolu-

cionāro kustību Baltijas teritorijā un tā sējot valdības neuzticību pret vietējām revolucionārajām tautām un sevi demonstrējot kā vienīgo uzticīgo spēku šajā Krievijas impērijas novadā, baltvācieši loloja zināmas cerības savas saimnieciskās un politiskās pozīcijas vēl pat paplašināt, salīdzinot ar to, kādas tās bija pirms revolūcijas.

Senatora Nikolaja Manaseina revīzija, kas notika no 1882. līdz 1883. gadam, aplūkojot Vidzemes un Kurzemes guberņu atsevišķu pagastu, apriņķu un guberņu administratīvo orgānu darbību, nāca pie slēdziena, ka ir nepieciešams nopietni pārkārtot visu administratīvo orgānu un administratīvās pārvaldes sistēmas darbību Baltijā.²¹ Senators N. Manaseins savā ziņojumā norādīja, ka Baltijas sadalījums trijās guberņās – Vidzemes, Igaunijas un Kurzemes – nav pamatots uz kādām ģeogrāfiskām vai etnogrāfiskām īpatnībām un to neattaisno ne valstiskie apsvērumi, ne iedzīvotāju ekonomiskās intereses. Viņa priekšlikums bija izveidot divas guberņas: Rēveles (Tallinas) guberņu, kuru sastādītu esošā Igaunijas guberņa un Vidzemes guberņas ziemeļu daļa ar igauņu apdzīvotajām teritorijām, un Rīgas guberņu, kuru veidotu Vidzemes guberņas dienvidu daļa ar latviešu apdzīvotajām teritorijām un Kurzemes guberņa.²² Šis senatora ierosinājums nebija nāksana pretim no latviešu un igauņu inteligences pārstāvju puses izskanējušajiem atsevišķajiem lūgumiem, bet gan racionāls apsvērums, ka šādi Baltijas teritorija no Pēterburgas būs labāk pārvaldāma. Šādi administratīvi pārkārtojumi gan nāktu par labu latviešu un igauņu tautu vienības nostiprināšanai, to saprata baltvācieši un šādas iespējamās pārmaiņas uzskatīja par savu pozīciju vājināšanu un darbojās pret tām. Līdz Piekta gada revolūcijai senatora revīzijas norādījumi ne administratīvo, ne ekonomisko, ne citu dzīvē būtisku jautājumu risināšanā netika īstenoti. Taču vajadzība pēc to sakārtošanas turpināja pastāvēt.

Revolūcijas laikā aktualizējās tautības, nacionālais un pašvaldības jautājums. Latviešu sabiedrībā ievērojami pieauga un reizē paplašinājās jau agrāk parādījusies interese par latviešu tautas administratīvo apvienošanu.²³ Krievijas valdībai tika izteikts priekšlikums apvienot Vidzemes un Kurzemes guberņā atrodošos latviešu apdzīvoto etnogrāfisko teritoriju atsevišķā administratīvā vienībā. Latgales gaišākie prāti pauda domu, ka visas Krievijas tautas tagad meklē sev

autonomiju vai pašvaldību. Tas notiek ar poļiem un lietuviešiem. Arī latviešiem tas jādara, un tāpēc vajag apvienot Kurzemi, Vidzemes latviešu daļu un trīs Vitebskas guberņas latviešu apriņķus.²⁴

20. gadsimta sākumā latviešu daudzslāņainajā sabiedrībā valdīja dažādas domas par tautsaimniecības un politiskās dzīves attīstību. Politiskie uzskati vēl bija vāji izveidojušies. Ievērojamu stabilitāti daļā jaunākās paaudzes iedzīvotāju revolūcijas laikā iemantoja sociāldemokrātiskās idejas. Tās ietekmēja daudzu iedzīvotāju viedokli par latviešu apdzīvotās teritorijas pašvaldības un autonomijas izveides jautājumiem, un tie sabiedrībā publisku skanējumu ieguva tieši revolūcijas laikā.

Latviešu sociāldemokrātiem par vietējo pašvaldību bija savas teorētiskas atziņas. Pēc revolūcijas Krievijā nodibināsies demokrātiska republika. No Vidzemes guberņas latviešu daļas, Kurzemes guberņas un Vitebskas guberņā iekļautās Latgales izveidosies viengabalaina pašpārvaldes vienība. Pirmo reizi revolūcijas laikā publiski izskanēja Latvijas autonomijas un valstiskuma ideja. Latvijas pagastu delegātu kongress, kurā noteicošais vārds bija sociāldemokrātiem, izvirzīja jautājumu, kas arī tika realizēts dzīvē, par pašvaldības zemāko līmeni – pagasta pašvaldības pārkārtošanu. Vecās pagasta valdes nekavējoties jāatceļ un tās jāaizstāj ar uz demokrātiskiem pamatiem dibinātām pagasta pašvaldībām – rīcības komitejām. Rīcības komitejas darbosies līdz Krievijas Satversmes sapulces sasaukšanai un pašvaldības jautājumu galīgai izlemšanai. Latvijas pagastu delegātu kongress neskāra augstāka līmeņa jautājumus par apriņķa, guberņas un visas Baltijas pašvaldību.

Latviešu tautas inteligences un zemes īpašnieku aktīvākajiem pārstāvjiem revolūcijas gados nebija kopīga izstrādāta nākotnes pašvaldības reformu projekta. Bija tikai atsevišķi izteiktas idejas un daži neskaidri priekšlikumi. Izstrādāta pašvaldības projekta nebija arī revolūcijas laikā darbību uzsākušajām latviešu politiskajām partijām. Par iespējamo pašvaldību partiju programmās tika atzīmētas tikai atsevišķas idejas, presē izteikti dažādi fragmentāri uzskati. Jānosauc Latviešu konstitucionāli demokrātiskā partija, Latviešu reformu partija, Demokrātiskā partija un Latviešu tautas partija. Visi šie jaundibinātie politiskie veidojumi uzskatīja, ka Krievijas impērija ir nedalāma, likvidējams sabiedrības locekļu dalījums kārtās, atce-

ļamas muižnieku privilēģijas, muižnieku landtāgi nav tiesīgi pildīt vietējās pašvaldības uzdevumus. Latviešu konstitucionāli demokrātiskā partija uzskatīja, ka “savienojama visa latviešu apdzīvotā zeme”.²⁵ Demokrātiskā partija prasīja apvienot Vidzemes guberņas četrus latviešu apdzīvotos apriņķus, Kurzemi un Latgali vienā guberņā. Latviešu partijas par vietējo pašvaldības formu pieņēma Krievijas zemstes. Taču ne visas partijas uzreiz. Latviešu tautas partijas dibinātājs Frīdrihs Veinbergs sākumā uzskatīja, ka baltvācu muižnieku landtāgs tikai jāreformē, un vienīgi vēlāk, redzot, ka muižnieki to nemaz nevēlas darīt, par vietējās pašvaldības formu pieņēma zemstes.²⁶

Latviešu sabiedrība izvirzīja atsevišķus sevišķi sasāpējušus pašvaldības jautājumus, kurus reformām būtu steidzīgi jārisina. Šāda veida atziņas parādās presē pēc 1905. gada 18. februāra reskripta iekšlietu ministram, kurā bija norādīts par nepieciešamību “piesaistīt” cienījamākos, ar tautas uzticību apveltītos (oblechennykh) cilvēkus, kurus izvēlējušies iedzīvotāji, lai viņi piedalītos likumdošanas priekšlikumu iepriekšējā izstrādāšanā un apspriešanā.²⁷

Zināmas vairākas dažādu latviešu biedrību petīcijas, vienīgi grūti noteikt, cik lielā mērā to sastādītājus bija ietekmējusi revolūcija un cik lielā mērā to sacerētājus arī tiešā sociāldemokrātisko partiju pārstāvju piedalīšanās petīciju sastādīšanā. Nosauksim dažas: Latviešu inteliģences darbinieku rezolūcija, Kauguru lauksaimniecības biedrības petīcija, Vietalvas–Odzienes pagasta locekļu petīcija, Latviešu biedrību petīcija, Lubānas lauksaimniecības biedrības petīcija, Latviešu sieviešu petīcija, Rīgas Latviešu biedrības lūgums.²⁸ Vienā uzskatā par pašvaldību izveidi visas petīcijas ir vienotas – muižnieku landtāgi ir jāatceļ, jo tiem nav tiesību pārstāvēt visus iedzīvotājus. Kamēr viss paliek bez izmaiņām, nekādas īstas pašvaldības Vidzemes un Kurzemes guberņā nav. Atšķirība parādās vienīgi uzrādīto nepieciešamo pašvaldības pārveidojumu priekšlikumu spektrā, kas iet, sākot no labējiem uzskatiem līdz revolūcijas laikā sociāldemokrātu lietotajiem. Sociāldemokrātu iespaids daudzu petīciju sastādīšanā nav noliedzams. Sevišķu vērību pelna petīcija, kuru parakstījuši apmēram 200 latviešu inteliģences pārstāvji, kuri pievienojās gan sociāldemokrātu, gan zemkopju saimnieku uzskatiem. Petīcijas autors bija sociāldemokrāts Jānis Rainis, kas bija izstrādājis latviešu

progresīvās inteliģences prasības:²⁹ pilnīgi pielīdzināt zemkopju tiesības citām kārtām, iznīcināt vācu muižnieku pārmērīgās priekšrocības, ievest zemstes pašvaldību, tajā ļaut piedalīties visām iedzīvotāju kārtām. Pagastu, draudžu, pilsētu, apriņķu un guberņu pašvaldība jāveido uz vispārēju, tiešu un aizklātu vēlēšanu tiesību pamata. Latviešu valodu lietot visur tur, kur iedzīvotāju lielākā daļa ir latvieši. Atcelt zemnieku lietu komisāru pārraudzību par pagastu pašvaldību. Pašvaldības rīcībā jānodod policija, tautskolas un vidējās skolas. Lai likvidētu visus trūkumus un atjaunotu normālu dzīves kārtību, balstoties uz vispārējām, tiešām un aizklātām vēlēšanu tiesībām, nepieciešams sasaukt satversmes sapulci.³⁰

Labēji noskaņotajiem latviešu sabiedriskajiem aktīvistiem par pašvaldības reformu tāpat bija neskaidrs priekšstats, jo “pie latviešiem par zemes pašvaldības reformu vēl nav izstrādājušies kādi vienprātīgi uzskati vaj projekti. Tik vienā ziņā daudz maz panākta vienošanās pie latviešu galvenajiem politiskiem darbiniekiem, proti, ka jaunajai zemes pašvaldībai [zemstes pašvaldībai. – J. B.] jāpamatojas uz zemes nodokļu maksātājiem, un nevis uz vispārējas vienādas balsstiesības. Gan arī pēdējai ir savi piekritēji, bet tādi atrodami tik pie atsevišķām jaunākām personām, kas ar praktisko dzīvi mazāk pazīstamas.”³¹ Šo priekšlikumu visaktīvāk atbalstīja “Rīgas Avīze” un ap to pulcējošās latviešu aprindas: “Balsstiesība pie zemes pašvaldības vēlēšanām tak netiek dota tiem, kas nemaksā nodevas zemes kasē; un taisni šie elementi bij “revolūcijas” rīkotāji vai rīki. Ja gribētu šiem elementiem piešķirt kādu izšķirošu nozīmi, tad arī mēs tam cieti pretotos. Tie izrādījušies par nespējīgiem, un viņiem vēl kādu laiku būs jāiet dzīves skolā, iekam tiem varēs dot balsstiesību mūsu zemes pašvaldībā. Bet visi tie, kuri pēc tagadējā reformas projekta bauda balsstiesību, pieder pie zemes saprātīgiem elementiem. Mazākais no viņu vairākuma tas droši sakāms.”³² Labēji noskaņoto latviešu pārstāvjiem bija uzskats, ka latviešu tuvākais uzdevums ir panākt “pienācīgo stāvokli vietējā pašvaldībā”, panākt labvēlīgus likumus, labu sadarbību ar valdību, jādistančējas “kā no nāvīgas ģifts arī no tā radikālisma jeb tā sauktā progresīvā demokrātisma, kas tagad revolucionārām idejām sagatavo ceļu”.³³

Latviešu zemkopju sabiedrībā un inteliģencē par piedalīšanās noteikumiem pašvaldību izveidē, kā jau teikts, bija sastopami dažādi

uzskati. Piemēram, Kurzemes gubernatora L. Kņazeva pieaicinātajam darboties guberņas provinciālpadomē ar padomdevēja tiesībām juristam, literātam un zemes saimniekam Andrejam Stērstem bija pārliecība, ka bezzemniekiem, starp kuriem dabīgi ieskaitīti iedzīvotāji arī ar augstāko izglītību, nākamajā zemstes pašvaldībā dodamas vēlēšanu tiesības: “Turpretim taisnības princips prasa, lai arī bezzemniekiem, kuri iztaisa pāri par 2/3 daļām no visiem iedzīvotājiem, dotu plašākā pašvaldībā 1/3 daļu no visām balsīm. Esam pārliecināti, ka mūsu vietnieki provinciālpadomē neapmierināsies ar drusciņām, kas nokrīt no to kungu galda, bet zinās savu pilnvaras devēju tiesības pienācīgi aizstāvēt.”³⁴ Krievijas II Valsts domes latviešu deputāts zemkopja mājas saimnieks Edvards Treimanis (Zvārgulis) uzskatīja, ka nepieciešamas demokrātiskas pašvaldības reformas, kas dod balsstiesības bezzemniekiem.³⁵ Līdzīgās domās bija arī latviešu inteliģents Fricis Garais (V. Zemcevs).³⁶

Pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora padomē, Vidzemes un Kurzemes guberņu provinciālpadomēs sākot apspriest baltvāciešu sagatavotos reformu projektus, latviešu sabiedrībā veidojās atziņa, ka latviešu ievēlētajiem pārstāvjiem jānāk ar saviem reformu projektiem, kuri jāliek pretī baltvāciešu izvirzītajiem: “Arī latviešu un igauņu reprezentanti nedrīkst citādi iet uz gub. padomes sēdēm, kā ar pilnīgi gataviem projektiem par katru pārrunājamo jautājumu. Citādi tas nemaz nedrīkst būt!”³⁷ Lai palīdzētu guberņu provinciālpadomju latviešu deputātiem par vietējās pašvaldības reformu jautājumiem izveidot savu kopēju nostāju, Rīgas Latviešu biedrība 1906. gada otrajā pusē bija ieplānojusi sasaukt latviešu Vidzemes pašvaldības kongresu un šim nolūkam izveidoja kongresa sarīkošanas komiteju. Rīgas Latviešu biedrība jau 22.–23. jūlijā bija organizējusi līdzīgu pasākumu, tā saukto Vidzemes latviešu zemkopju kongresu, kurā no pagastiem ievēlētie pārstāvji apsprieda agrārā jautājuma stāvokli. 12. septembrī Rīgas Latviešu biedrības priekšnieks F. Grosvalds ziņoja, ka viņš kopā ar savu vietnieku A. Krastkalnu ir apmeklējuši Vidzemes guberņas gubernatoru N. Zvegincovu un lūguši atļauju sasaukt kongresu pašvaldības jautājumu apspriešanai: “Gubernators nav sapulci atļāvis, iekams nebūs sanākuse viņa iesauktā padome, jo citādi zemnieku delegāti būšot pilnīgi zem kongresa iespaida.”³⁸ Domājams, ka šādu gubernatora rīcību noteica bailes no 1905. gada

novembrī notikušā sociāldemokrātu organizētā Latvijas Pagastu delegātu kongresa revolucionārajiem lēmumiem par pagasta pašvaldības pārkārtošanu.

Latvijas Lauksaimniecības centrālbiedrības dibinātāju sanāksmē 1906. gada septembrī sapulcējušies 25 lauksaimniecības biedrību deputāti kopā ar Rīgas Latviešu biedrības ieceltās komitejas locekļiem arī sprieda par pašvaldības reformu jautājumiem.³⁹ Šo pārrunu nolūks bija dot provinciālpadomju latviešu pārstāvjiem instrukciju, pie kuras pieturēties, apspriežot zemstes pašvaldības reformu projektu. Neskatoties uz šīm atsevišķajām aktivitātēm pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora padomē, Vidzemes un Kurzemes guberņu provinciālpadomēs ievēlēto latviešu zemkopju un pilsētu pārstāvji nonāca bez likumdošanas darba pieredzes, bez savstarpējās vienošanās par pašiem nepieciešamākajiem pašvaldības reformas uzstādījumiem, bez iepriekš apspriestiem un sagatavotiem pašvaldības reformas projektiem.

Toties baltvācu muižniecībai, kā jau iepriekš minēts, līdzīgu projektu bija papildnam. Zināms, ka 1905. gada vidū baltvācu muižniecībai bija sagatavots ievērojami atšķirīgs zemstes pašvaldības projekts nekā tas, kurš tika apspriests 1906. un 1907. gadā guberņu provinciālpadomēs un pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora padomē. 1905. gada projekts paredzēja, ka landtāgs paliek bez izmaiņām, bet tam paralēli tiks izveidota pilnīgi jauna institūcija, kurā atļaus kopā ar muižniekiem piedalīties arī latviešu un igauņu pārstāvjiem, kas stingrā muižnieku vadībā nodarbosies tikai ar nodokļu jautājumiem. Baltvācu prese par šo reformu projektu gadu vēlāk rakstīja: “Šis uzmetums pazīstams kļuva ar latviešu un igauņu demagogu iebildumiem, un tas ir tikai dabiski, ka viņi sakarā ar Valsts domes demokrātiskajām vēlēšanu tiesībām rosīgi apkaro padomi.”⁴⁰

Revolūcijas pieaugošā vēriena iedvestās bailes piespieda baltvāciešus nedaudz šo sākotnējo zemstes pašvaldības projektu mikstināt un 1906. gada ģenerālgubernatora padomē iesniegtajā sacerējumā no vecā landtāga institūta atstāšanas bez izmaiņām ne tikai atteikties, bet vairs par landtāgu pat nerunāt.

Cariskās valsts administrācijas reformu rosībai un asiņainajai reakcijai vajadzēja valstī izbeigt revolūciju. Reformu jomā valdība svarīgu vietu ierādīja pašvaldības reformu projektu sagatavošanai

impērijas nomalēm, neaizmirstot gatavot projektus arī par esošās zemstes pašvaldības uzlabošanu Iekšķrievijā. Latviešu presē par šīm valdības reformu aktivitātēm gan var sastapt diezgan kritisku vērtējumu: “Viens, kas tiesa: ministrijās tagad daudz tiek rakstīts. Dažādās komisijās, komitejās, padomēs un nodaļās izveidojas tik daudz reformu projektu, ka tos visus pamatīgi nemaz nevar apskatīt. Neskatoties uz to, ka, šiem projektiem atklātībā nākot, daudz maz progresīvā sabiedrības daļa tos pieskaita nevis pie likumdošanas literatūras, bet pie tās makulatūras, kuras jau piekrājiņos vezumiem, birokrātija neļaujas traucēties no avižu un žurnālu kritikas un uzticīga saviem pienākumiem pavairo projektu skaitu gandrīz ar katru dienu.”⁴¹

Tātad pašvaldības reformu projektu apspriešana Baltijā gāja paralēli ar līdzīgajām aktivitātēm impērijā. Krievijas valsts centrālajā pārvaldes aparātā bija vairāki pārstāvji, kas jau gadu desmitiem bija neveiksmīgi plānojuši šajā provincē ieviest zemstes pašvaldību, kas Baltiju dziļāk iekļautu Krievijas impērijā. Pagaidu Baltijas ģenerālgubernators arī uzskatīja, ka no visām paredzētajām reformām vispirms nepieciešams apspriest zemstes pašvaldības reformas projektu. 1906. gada 12. novembrī ģenerālgubernators ziņojumā iekšlietu ministram izteica secinājumu: “Starp citu tikai ātrāka likuma par zemstes pašvaldību īstenošana var kļūt par pašu ietekmīgāko nomierināšanas līdzekli.”⁴² Pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora uzskats Baltijas vietējās pašvaldības reorganizēšanā bija šāds: lai te ātrāk ievestu zemstes pašvaldības pārkārtojumus, nepieciešams pielietot Iekšķrievijas guberņās pastāvošo zemstes nolikumu ar “tām īpatnībām, kuras nosaka vietējie apstākļi.”⁴³

Analizējot vēstures avotus, var secināt, ka revolūcijas gados plaša sabiedrības uzmanības lokā ienāca Baltijas provinces guberņu pašvaldības jautājums. Tā risināšanā galveno ieguldījumu deva sociāldemokrāti, bet to aizsāka šķetināt, lai arī mazāk pamanāmi, latviešu zemkopji – saimnieki un inteliģences pārstāvji. Abpusējās aktivitātes par pašvaldības izveidošanu izsauca plašu interesi latviešu sabiedrībā. Iegūtās teorētiskās zināšanas sagatavoja latviešu sabiedrības aktīvākos pārstāvjus šī valstiskā uzdevuma realizācijai nākotnē.

ATSAUCES UN PIEZĪMES

- ¹ *Mūsu Laiki*, 26.04.1907.
- ² *Polozhenije o volostnom obshchestvennom upravlenii v Ostzeiskikh guberniakh 19 fevr. 1866 g.* B. v., b. g.
- ³ V. Zemtsev (1909). *K voprosu o zemskom samoupravlenii v Pribaltiiskom krae*. Rīga; Pēteris Mucenieks (1938). *Latvijas pašvaldības iekārta*. Rīga; Marģers Skujenieks (1916). *Vietējā pašvaldība Baltijā*. Maskava: Maskavas studējošo Latviešu palīdzības biedrības apgādībā; Arveds Švābe (1958). *Latvijas vēsture, 1800–1914*. [Stokholma]: Daugava; Jānis Bērziņš (red.) (2000). *Latvija 19. gadsimtā. Vēstures apceres*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.
- ⁴ Vidzemes guberņas muižniecības vadītājs barons Meiendorfs. Iekšlietu ministram, 26.11.1905. [kr. val.]. *Latvijas Nacionālais arhīvs – Latvijas Valsts vēstures arhīvs* (turpmāk: LNA-LVVA), 6989–5–64, 8.–11. lp.
- ⁵ Turpat.
- ⁶ Apspriešanai, 12.07.1906. [kr. val.]. LNA-LVVA, 6989–1–32, 2. lp.
- ⁷ Jānis Bērziņš (2013) Provinciālpadomju izveide un latviešu deputātu vieta tajās (1906–1907). *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1, 60.–88. lpp.
- ⁸ 1904. gada 12. decembra ukaza raksturojums sniegts: Aleksandr Iakovlev (red.) (2002). *Rossija v nachale XX veka*. Moskva: Novii Khronograf, s. 462–463.
- ⁹ Pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora padomes sēde, 12.07.1906. [kr. val.]. LNA-LVVA, 6989–1–33, 10. lp.
- ¹⁰ *Düna Zeitung*, 01.04.1906.
- ¹¹ Turpat.
- ¹² Pagaidu Baltijas ģenerālgubernatora padomes sēde, 13.07.1906. [kr. val.]. LNA-LVVA, 6989–1–33, 12. lp.
- ¹³ Aleksei Shcherbakov (2011). *1905 god. Preliudiiia katastrofy*. Moskva: Olma media grupp, s. 323.
- ¹⁴ *Darbs*, 11.01.1906.
- ¹⁵ *Gaisma*, 25.05.1906.; *Rīgas Avīze*, 21.09.1906.
- ¹⁶ *Latvija*, 13.05.1906.
- ¹⁷ Turpat, 17.02.1906.
- ¹⁸ *Patiesība*, 03.11.1906.
- ¹⁹ *Düna Zeitung*, 14.01.1906.
- ²⁰ *Rīgas Avīze*, 19.01.1906.; *Düna Zeitung*, 14.01.1906.
- ²¹ *Manaseina revīzija. Materiāli Latvijas PSR vēstures pētīšanai* (1949). Red. Aleksandrs Drīzulis. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 24. lpp.; *Balss*, 14.02.1906.
- ²² *Manaseina revīzija*, 385. lpp.
- ²³ *Darbs*, 11.01.1906.

- ²⁴ *Gaisma*, 25.03.1906.
- ²⁵ *Balss*, 13.05.1906.
- ²⁶ Indulis Ronis (1978). *Latvijas buržuāzijas politika 1907.–1914. gadā*. Rīga: Zinātne, 99. lpp.
- ²⁷ Andrei Zubov (red.) (2009). *Istoriia Rossii. XX vek. 1894–1939*. Moskva: Ast, Astrel, s. 167.
- ²⁸ *Pēterburgas Avīzes*, 19.04.1905., 22.04.1905., 29.04.1905., 31.05.1905., 10.06.1905., 21.06.1905., 28.06.1905.
- ²⁹ Jānis Rainis (1983). *Kopotī raksti*. 18. sēj. Rīga: Zinātne, 370.–375., 683. lpp.
- ³⁰ *Pēterburgas Avīzes*, 19.04.1905.
- ³¹ *Rīgas Avīze*, 23.09.1906.
- ³² Turpat, 25.11.1906.
- ³³ Turpat, 14.04.1906.
- ³⁴ *Latvija*, 28.09.1906.
- ³⁵ *Mūsu Laiki*, 17.03.1907.
- ³⁶ Zemtsev. *K voprosu o zemskom samoupravlenii v Pribaltiiskom krae*, s. 16.
- ³⁷ *Latvija*, 14.08.1906.
- ³⁸ Rīgas Latviešu biedrības ievērojamākie runas vīru nolēmumi, 12.09.1906. [kr. val.]. *LNA-LVVA*, 2798–2–29, 9. lp.
- ³⁹ *Rīgas Avīze*, 25.09.1906.
- ⁴⁰ *Baltische Tageszeitung*, 17.10.1906.
- ⁴¹ *Patiesība*, 23.01.1907.
- ⁴² Pagaidu Baltijas ģenerālgubernators. Iekšlietu ministram, 12.11.1906. [kr. val.]. *LNA-LVVA*, 2798–1–16, 141. lp.
- ⁴³ Turpat.

A STUDY OF PUBLIC OPINION IN LATVIA ON THE LOCAL GOVERNMENT REFORM OF 1905–1907

Jānis Bērziņš

Dr. habil. hist., leading researcher at the Institute of the History of Latvia, University of Latvia.

Scientific interests: history of Latvia at the 2nd half of the 19th century, history of the working class in the 19th century and at the beginning of the 20th century, history of the 1905 revolution, history of the economy of the Republic of Latvia.

E-mail: j.beerzinsh@gmail.com

The democratic revolution of 1905–1907 in Russia raised the demand for rapid modernisation of social rights. In the Baltic a whole complex of issues in need of reform had emerged over decades. One of the most important was the reform of local government. This article is devoted to the activity of society in Latvia in relation to local government reform. The aim of the study is to characterise the novel views existing in society that had developed at the time of the revolution regarding local government, to describe measures taken by the Baltic German nobility in order to make use of the reforms generated by the revolution so that they would retain a ruling position in the Baltic Provinces in the future, as well as to outline the views developing among the Latvian peasantry and intellectuals regarding the need for a new kind of local government.

Utilised in the study are the collections of the Governor-General of the Baltic and the Riga Latvian Society at the Latvian State Historical Archives, as well as the Latvian and German press.

Key words: local government, ethnic relations, Baltic German nobility, Latvian citizenry.

Summary

The democratic revolution of 1905–1907 in the Russian Empire brought a demand for urgent socio-political change. In the Baltic, among the many demands for the modernisation of economic and social justice voiced in the revolution, one of the most important was the demand for the abolition of a local government system that had retained the characteristics of feudalism. At the beginning of the 20th century the Latvians had become a society whose members were capable of holding all the official positions in the Russian Empire. Regardless of these developments, local government, with the support of the Tsarist administration, was still under the control of the Baltic German provincial diets and town councils representing the German bourgeoisie. Members of the Latvian peasantry and intellectuals demanded equal rights with the Baltic German nobility in economic life and local government.

The aim of the article is to provide a characterisation of prevailing public opinion during the time of the revolution and in particular during the period of the retreat of the revolution in 1906–1907 regarding the need to establish a new kind of local government, reveal the measures taken by the Baltic German nobility in order to make use of the reforms generated by the revolution so that they would retain

a ruling position in the Baltic Provinces in the future and to examine the views of the Latvian peasantry and Latvian intellectuals, who had not taken part in the revolution, regarding the development of local government. The study makes use of the collections of the Governor-General of the Baltic and the Riga Latvian Society at the Latvian State Historical Archives, as well as the Latvian and German press.

In the Baltic, the revolution heightened to a previously unseen degree the ethnic conflict between the Baltic German nobility and the native Latvian and Estonian population. It could be expected that the revolution would result in reforms by the Russian government in the Baltic. These could threaten the hegemony of the nobility. Hence, the Baltic German nobility strove to take into their own hands the work of preparing the reforms. The Baltic nobility changed its policy towards the native population and decided to invite Latvian and Estonian representatives to the discussion of reform proposals, while not giving them any real right to make decisions. To this end, through their influence in the ruling circles in the Russian Empire, the Baltic nobility achieved the issue of an *ukaz* by the monarch on 28 November 1905 that envisaged the creation of the office of a provisional governor-general of the Baltic and the establishment of a council subordinate to this office that would draft reform proposals. While proposing that representatives of the native ethnic groups also be elected to the council, the Baltic Germans determined the numerical composition of the council in accordance with their own wishes and submitted to the council for discussion reform proposals that had been prepared in the diets some time earlier and suited only the Germans.

During the years of the revolution, the active Latvian intellectuals and peasant representatives did not have any common proposal for local government reform. There were only various ideas and vague proposals. Neither did the first Latvian political parties, established at the time of the revolution, have any draft for a local government reform. Separate ideas had been developed regarding several aspects of local government. It was considered that the territory of the Russian Empire was indivisible, that the social division into estates should be abolished, that the privileges of the nobility should be removed and that the diets representing the nobility did not have the right to perform the functions of local government. The idea was advanced that the whole area populated by Latvians should be united. The Latvian parties accepted that the *zemstva* of Russia should be the form of

local government. The views of the Latvian peasantry and intellectuals regarding the need for rapid transformation of local government had been influenced by the revolution and the activities of the Social Democrats. The Baltic Provisional Governor-General's Council and the provincial councils of Livland and Courland, established later, began discussing the reform projects prepared by the Baltic Germans, and the idea gained currency among the Latvians that the elected representatives of the Latvians had to present their own proposals in opposition to those being advanced by the Baltic Germans.

Iesniegts 27.11.2013.